

Yttrande över remiss från Skogsstyrelsen gällande Gröna steg för Levande skogar

Sammanfattning

SLU anser att det går att skapa ökad tydlighet i rapporten genom att;

- ytterligare definiera hur synliggörandet av de Gröna stegen ska genomföras
- skilja på de Gröna steg som är mer övergripande och de som är kopplade till mer specifika miljöer
- använda begreppen ”kontinuitetsskog” och ”primärskog i rapporten

Generella synpunkter

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) anser att initiativet med gröna steg för Levande skogar är vällovt i syfte att öka enskilda skogsägares motivation att genomföra åtgärder vars effekt kan bli märkbar på en annan tids- eller geografisk skala än befintlig uppföljning av miljömålet. Det är en brist i den befintliga miljömålsuppföljningen (årlig uppföljning med fokus på offentliga insatser, fördjupad utvärdering med fokus på tillstånd) att näringslivets och individers insatser för en bättre miljö inte blir synliga. Att synliggöra steg i rätt riktning nämns som ett av syftena med arbetet, men det framgår inte hur synliggörandet ska ske i miljömålssammanhang. Att de gröna stegen ”kan användas som ett av underlagen vid miljömålsuppföljningen” innebär inte per automatik någon större synlighet. Underlaget till miljömålsuppföljningen är ju redan stort och varierat.

Gröna steg uppges handla om riktning och förändringstakt. SLU anser att kopplingen till befintliga miljömålsindikatorer gör att det skulle vara möjligt och ytterligare motivationsskapande ifall målbilden att sträva efter i de enskilda stegen tydliggörs.

Förslagen i ”Gröna steg” omfattar en rad åtgärder, varav många är lokala ”naturvårdshänsyn” kopplade till specifika miljöer i skogslandskapet, t.ex.

vattendrag, kulturmiljöer, tätorter. Andra ”Gröna steg” (4.6, 4.7, 4.10, 4.11, 4.13) är av mer generell karaktär och potentiellt del av en övergripande styrning av skogsbruket mot ökat beaktande av andra mål än produktion av skogsråvara. Ökad tydlighet skulle uppnås om man skiljer dessa olika typer av åtgärder. Steg 4.7 (Gammal skog), 4.10 (Anpassad skötsel) och 4.13 (Förbättrad bevarandestatus) är centrala i den politiska skogsdebatten och bör inte jämföras med t.ex. 4.1 (Överfarter över vattendrag) som mer riktar in sig på lokal hänsyn.

Ett problem är att rapporten inte använder begreppen ”kontinuitetsskog” och ”primärskog”. Det finns många indikatorer på att ekologiska värden går långsiktigt förlorade när primärskog med lång kontinuitet avverkas och omvandlas till planterad sekundärskog. Sådana biologiska värden kan inte återskapas i skogen under överskådlig framtid.

Specifika synpunkter

4.2 Överfarter över vattendrag och 4.3 Kantzoner vid vattendrag.

För båda dessa gröna steg redovisas vissa siffror om nuläge, tidigare uppföljning, behov eller internationell utblick. Båda är också kända behov och/eller påverkansfaktorer som skogsnäringen själva har haft som mål att arbeta med sedan 1990-talet. Det är förvånansvärt att man i samverkansprocessen för gröna steg inte lyckats få fram kvantitativa/kvalitativa mått för vare sig överfarter över vattendrag eller kantzoner. SLU föreslår att man fastställer mått utifrån befintlig kunskap istället för att vänta på ytterligare utredning.

4.5. Död ved

I avsnittet om död ved bör det nämnas vilken volym död ved som anses vara gynnsam för den biologiska mångfalden. Man bör även nämna att död ved av grövre dimensioner i större utsträckning får ligga kvar i skogen. Den döda veden är substrat som är viktig för ett stort antal skogslevande arter som inte är så vanligt förekommande i dagens produktionsskogar (Nilsson et al, Skogsdata 2020). Det framgår långt ner i texten att det är brösthöjdsdiameter 10 cm som gäller i detta gröna steg. Att det är brösthöjdsdiameter bör uttryckas tydligare i texten om själva steget och i definitionen.

4.6. Lövrisk skog

Det Gröna steget ”Lövrisk skog” kan ges ytterligare motivation genom att nämna de många fördelar som inblandning av lövträd i skogen ger. Enligt flera kunskapssammanställningar kan ökad inblandning av lövträd i barrskog förbättra förutsättningar för den biologiska mångfalden samt en rad ekosystemtjänster (Felton et al Ambio 2016 respektive Environmental Challenges 2022).

4.7. Gammal skog med särskild indikation på naturvärden

SLU anser att det gröna steget ”Gammal skog med särskild indikation på naturvärden” är ett bra komplement till indikatorn gammal skog, då viktiga strukturer, såsom död ved och grova träd, synliggörs. Indikatorn baseras på data från Riksskogstaxeringen och man borde då även precisera vilka kriterier ska vara uppfyllda på provytanivå. Man kan i texten förtydliga vilka variabler som mäts inom provytan (dvs. antal grova träd och volym död ved) och vilka variabler som bedöms på en större yta (dvs. skiktning, beståndsålder, överståndare).

Arealen gammal skog är inte jämnt fördelat över landet och ambitionsnivån för detta gröna steg borde därför anpassas till regionala skillnader och vara högre i regioner med små arealer. SLU föreslår också att detta gröna steg kompletteras med åtgärder för att öka konnektiviteten.

Det gröna steget ”Gammal skog” är särskilt relevant för ”Skogsmarkens egenskaper”. Begreppet ”med särskild indikation på naturvärde” såsom formulerat i rapporten omfattar inte lång kontinuitet som ett naturvärde. Särskilt med avseende på miljömålet ”skogsmarkens egenskaper” är lång kontinuitet i sig en stark indikation på särskilt naturvärde.

”Arealen gammal skog med särskild indikation på naturvärde ökar med 10 procent till år 2028.”

Denna text är missvisande, då naturvärde i stor utsträckning är kopplat till lång kontinuitet. De föreslagna definitionerna på gammal skog fokuserar på åldern på träden i det dominerande träd-skiktet snarare än skogens kontinuitet. En skog med lång kontinuitet är åldersblandad och det är svårt att fastställa en ”beståndsålder”. Många skogar med en stor andel yngre träd kan fortfarande ha lång kontinuitet och därmed utgöra en viktig resurs i vår strävan mot miljömålen.

”Andelen gammal skog kan öka genom överhållning och senareläggning av tidpunkt för förnygringsavverkning”

Detta synsätt är oförenligt med kontinuitetsskogs-begreppet, där all ”förnygringsavverkning” överför primärskog till sekundärskog.

”Den föreslagna definitionen av gammal skog med särskild indikation på naturvärden bör införas som en ny och kompletterande miljömålsindikator.”

En sådan miljömålsindikator bör i större utsträckning betona skogens kontinuitet.

4.8. Utveckling av vissa arter av lövträd (RASE)

SLU föreslår att något annat begrepp än ”gynnsam status” används för att beskriva ”...om RASE-träden har möjlighet att bli trädbildande i det framtida beståndet”.

Om begreppet måste användas bör det alltid skrivas ut i sin helhet ”gynnsam konkurrensstatus”. Detta för att undvika förvirring med begreppet ”gynnsam bevarandestatus” enligt art- och habitatdirektivet.

4.10 Anpassad skötsel i skogar med kombinerade mål eller förstärkt hänsyn

Det är oklart vilken typ av skogar som ingår i klass K/PF. Om man ämnar följa de nya föreslagna EU-direktiven bör alla primärskogar (skogar som inte har

kalavverkats) omfattas av ”kombinerade mål” och undantas från trakthyggesbruk. Idén om att ”förstärkt hänsyn” generellt innebär att 30 % av grundytan sparas vid avverkning känns förenklad. Formerna för förstärkt hänsyn bör anpassas efter ståndortsfaktorer, klimatzoner och naturvärden. Ändå är det positivt att man på ett tydligt sätt indikerar hyggesfritt skogsbruk som en väg mot miljömålen. Anpassad skötsel mot kombinerade mål är av högsta vikt för ”Skogsmarkens egenskaper”.

4.11 Kvalitet på frivilliga avsättningar

”En frivillig avsättning är ett område som markägaren frivilligt och utan ekonomisk ersättning undantar från skogsproduktion”

Det är oklart definitionsmässigt varför inte ekonomiska styrmedel (ekonomisk ersättning, eventuellt fortlöpande) kan användas som en drivkraft för frivilliga avsättningar. Frivilliga avsättningar (oftast kontinuitetsskogar) har hög relevans för ”Skogsmarkens egenskaper”.

4.13 Förbättrad bevarandestatus för arter

SLU är positiv till att delta i utvecklingsarbetet för att ta fram ett urval av arter som kan användas för uppföljning av det gröna steget ”Förbättrad bevarandestatus för arter”. Dock kan målet tyckas vara något defensivt, t ex i jämförelse med EU:s strategi för 2030 där minst 30 % ska ha gynnsam bevarandestatus eller ha en positiv trend. Arbetet med kvittensarter innebär också en metodologisk utmaning. Kvittensarterna utgör ju en mycket liten del av mångfalden i skogen. Förväntningen är att åtgärder som gynnar kvittensarterna även gynnar andra arter, men detta beror på vilka arter som väljs och hur pass kvittensartspecifika åtgärderna som vidtas är. Om man fokuserar åtgärderna för specifikt på enskilda kvittensarter fungerar de inte längre som indikatorer eller som kvittens på att den biologiska mångfalden har gynnats i större skala. ”Gröna steg” bör inte fokusera endast på bevarande av ovanjordiska ”hotade arter” utan även på att i största möjliga mån undvika omfattande omstrukturering i biologiska samhällen som medför långsiktiga förändringar i ”Skogsmarkens egenskaper”.

”Hur det Gröna steget kan följas upp”

Nya molekylära metoder som möjliggör uppföljning av markbiologisk biodiversitet är redan en del av Skogsmarksinventeringen.

Beslut om detta yttrande har på rektors uppdrag fattats av dekan Göran Ericsson vid fakulteten för skogsvetenskap efter föredragning av koordinator Linda Ferngren. Innehållet har utarbetats av professor Björn Lindahl vid institutionen för mark och miljö, miljöanalysspecialist Vita Manak, enhetschef Lena Tranvik och chef Mark Marissink, alla vid SLU Artdatabanken.

Göran Ericsson

Linda Ferngren